

PATENT HAKKI ve REKABETE ETKİSİ

Yrd.Doç.Dr. Özgür Öztürk
İTÜ İşletme Fakültesi

Patent

- Patentin Konusu: Buluş
- Buluş, teknik alana ait bir sorunu çözen bir kural, formül, teori, genel anlamda öğretilerdir.
- Patent Ofisleri tarafından patent verilebilirlik şartlarını taşıyan buluşlara patent belgesi verilir

Patent Verilebilirlik Şartları

- Patente konu olan bir buluşun varlığı
- Yenilik
- Buluş basamağı (“Tekniğin bilinen durumunu aşma”)
- Sanayiye uygulanabilir olma

Patent Hakkı (1)

- Patent hakkı, buluşun başkaları tarafından kullanılmasını, üretilmesini, satılmasını ya da ithal edilmesini yasaklama yetkisi verir
- Patent hakkı negatif bir haktır, sahibine patent konusu buluşu kullanma hakkı vermez. Patent konusu ürünü üretebilmek için izin/ruhsat alınması gerekiyor ise hak sahibi bu izni almak zorundadır
 - İlaç ruhsatları
 - Başkalarının patentleri

Patent Hakkı (2)

- Patent toplum ile buluşu yapan kişi arasında yapılmış bir “sözleşme”dir – Patent politikasının temelinde yatan ana ilke
- Buluş sahi buluşunu toplum ile paylaşır, topluma buluşun en iyi şekilde nasıl kullanılacağını “öğreterek”, toplumun bilgi havuzuna katkıda bulunur
- Toplum da bunun karşılığında buluş sahibine münhasır bir hak bahşeder

Patent Hakkı ve Rekabet Hukuku İlişkisi (Genel Olarak)

- Patent hakkı tek başına ekonomik anlamda tekel hakkı yaratmaz
- İlgili ürün pazarında o usul ya da ürün patentini ihlal etmeyen başka usul ve ürünler yer alabilmektedir
- Patentlerin pek çoğu ticari bir değer taşımamakta, kağıt üzerinde kalabilmektedir

Patent Hakkı ve Rekabet Hukuku İlişkisi-Çatışma? (1)

- Patent hakkının sahibine münhasır hak tanınması, rekabet hukukunun piyasanın serbest bir şekilde işlemesini hedeflemesi ilk başta bu ikisi arasında bir çatışma olduğu izlenimini yaratmaktadır
- Çatışma olduğu durumlarda fikri ve sınai haklar lehine rekabet kanunlarının uygulama alanları sınırlandırılmalıdır, ancak bu istisnai durum dar yorumlanmalıdır (ABD Temyiz Mahkemesi, *SCM Corp. v. Xerox Corp.*, 1981)

Patent Hakkı ve Rekabet Hukuku İlişkisi Gelişimi Çatışmada Patentlere Üstünlük Tanımak

- Patent sahibi lisans vermekle “kapalı olan bir kapıyı açmıştır”
- “Çoğun içinde az da vardır”: Tamamen yasaklama yetkisi olan kişinin (patent sahibi) kısmen izin vermesi hukuka aykırı olamaz
- Lisans sözleşmeleri ne kadar sınırlayıcı hükümler taşısa da hiçbir surette rekabete aykırı olamaz

Patent Hakkı ve Rekabet Hukuku İlişkisi Gelişimi Çatışmada Patentlere Üstünlük Tanımak

ABD Yüksek Mahkemesi, National Harrow Kararı 1902,

Mahkeme 22 farklı işletmenin 85 patenti çapraz lisans yoluyla oluşturdukları ve ilgili pazarın %90'ununu teşkil eden patent havuzunun aşağıdaki gerekçelerle hukuka aykırı olmadığına karar vermiştir

- Anlaşmada fiyat tespiti, sadece lisans konusu ürünlerin üretilmesi, hükümsüzlük davası açmama gibi şartlar yer almaktadır.
- Mahkemeye göre **patent sahipleri kanundan doğan münhasır haklarını kullanmaktadır**
- **Patent hakları Rekabet kurallarının üzerinde yer alır**

Patent Hakkı ve Rekabet Hukuku İlişkisi

Modern Görüş: Amaç Birliği

Patent ve Rekabet Hukuku Amaç Birliği içerisindedir

(ABD Temyiz Mahkemesi, *Atari Games Corp. v. Nintendo of America Inc.*, 1990; *Intergraph Corp v. Intel*, 1999)

➤ Inovasyonun ve Ar-Ge Faaliyetlerinin Teşvik Edilmesi

Patent süresi boyunca münhasır hak:

- ❖ Patent süresi boyunca rakiplerin çabaları (**ürün çeşitliliği ve yeni buluşlar**)
- ❖ Patent süresi sonunda bilgi kamu malı olacağından **herkes tarafından** kullanılabilir

➤ Tüketicilerin yeniliklerden fayda sağlaması

➤ Taklit ürünlerin inovasyonun değerini ve yatırım güdüsünü düşürerek uzun vadede tüketici aleyhine sonuçlar doğurması

➤ Kimi hallerde yeni bir buluş ile yeni bir ürün pazarı oluşması

Patent Hakkı ve Rekabet Hukuku İlişkisi

Modern Görüş:Amaç Birliği

- Patent (fikri mülkiyet) hakkı ile rekabet kurallarının birbirine üstünlüğü yoktur
- Patent (fikri mülkiyet) hakkının kullanılmasının rekabete aykırılığı değerlendirilirken özel kurallara ihtiyaç yoktur
- Amaç Birliği patent uygulamalarının muafiyetten en geniş biçimde yararlanabilmesine olanak sağlar

Patentlerin Rekabeti Etkileme Potansiyeli Olan Pazarlar

➤ Ürün pazarı

➤ Teknoloji pazarı

➤ Ar-Ge pazarı

Patentin Rekabeti Sınırlayabileceği Durumlar

- Lisans Anlaşmaları
 - İkili lisans anlaşmaları
 - Patent havuzları
- Sulh Anlaşmaları
- Patent Sahibinin Hakim Durumunu Kötüye Kullanması

Patent Hakkı ve Rekabeti Sınırlayıcı Uygulamalar Hakkında Mevzuat

- Türkiye : Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği
- AB : EU Technology Transfer Block Exemption Regulation, 2014
- ABD : Antitrust Guidelines for the Licensing of Intellectual Property, 2017

➤ Muafiyet Şartları

- ❖ Rekabeti sınırlayıcı anlaşmanın yeni gelişmeler sağlaması
- ❖ Tüketicilerin bundan yarar sağlaması
- ❖ İlgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması
- ❖ Rekabetin öngörülen amaçların elde edilmesi için zorunlu olandan fazla sınırlanmaması

Anlaşmayı Muafiyet Kapsamından Çıkaran Hükümler

- Taraflardan birinin kendi satış fiyatını belirleme hakkının sınırlanması
- Anlaşma konusu ürünlerin üretim ve satış miktarının sınırlanması
- Bazı haller hariç olmak üzere, pazarların veya müşterilerin paylaşılması
- Rakipler arasında lisans alanın kendi teknolojisini kullanma ve geliştirme hakkının sınırlanması

Anlaşmanın Muafiyet Kapsamına Girmeyecek Hükümleri

- Lisans alanın ayrılabilir geliştirmeleri lisans verme ya da devir yükümlülüğü
- Lisans alanın patentin geçersizliğini ileri sürmeme yükümlülüğü
- Rakip olmayanlar arasında lisans alanın kendi teknolojisini kullanma ve geliştirme hakkının sınırlanması

Patent Havuzları

- Çapraz lisans vermenin bir türü olup, iki ya da daha fazla tarafın kendilerine ait bir ya da daha fazla patenti birbirlerine ya da üçüncü kişilere bir paket olarak lisans vermeleridir
- Havuza Dahil Olan Patentlerin Nitelendirmesi
 - Genel Olarak
 - İkame (Substitute) Patent
 - Tamamlayıcı (Complementary) Patent
 - Standart Temelli
 - Zorunlu (Essential) Patent
 - Zorunlu Olmayan (Non-Essential) Patent

Patent Havuzlarının Rekabet Üzerindeki Etkileri

- Olumlu Etkiler

- Etkinlik
- Dava masraflarının azalması
- İşlem masraflarının azalması
- Birbirini engelleyen patent sorununun ortadan kaldırılması

- Olumsuz Etkiler

- Rakip patentlerin dahil edilerek rekabetin bozulması
- Rekabete aykırı lisans koşulları
- Rakipler arasında rekabete aykırı anlaşmaları kolaylaştırması

Patent Havuzlarının Rekabeti Olumlu Etkilediđi Kabul Edilen Haller

- Havuza katılımın herkese açık olması.
- Sadece zorunlu patentlerin havuza dahil edilmiş olması
- Taraflar arasında hassas konulardaki bilgi (örn. fiyatlandırma) alışverişinin havuzun oluşturulması ve yönetimine ilişkin konularla sınırlandırılması.
- Havuza dahil edilen patentlerin münhasır olmayan lisans sözleşmelerine konu olması
- Patentlerin lisans almak isteyen herkese adil, makul ve ayrımcı olmayan (FRAND) koşullarda açık olması
- Patent havuzuna katkıda bulunan tarafların ve lisans alanların havuza dahil patentlerin geçerliliğini ve zorunlu olup olmadığını sorgulama hakkının bulunması
- Patent havuzuna katkıda bulunan tarafların ve lisans alanların rakip teknolojileri geliştirme konusunda serbest olmaları

Sulh Anlaşmaları

- Açılmış bir patent ihlali davasında, karşı tarafın patentin geçersizliğini ileri sürmesi ve davanın tarafların sulh olarak, genellikle de davacının pazara girmemesi ile sonuçlanması

Patentin Sağladığı Hakim Durumun Kötüye Kullanılması

- Patentin sağladığı pazar gücü
- Patent ve benzeri haklar ile sahibine doğal yollardan sağlanan pazar gücünün diğer bir pazarda güç elde edebilmek amacıyla kullanılması
- Zorunlu unsur niteliği